

Anatoly Liberman: *The Saga Mind and the Beginnings of Icelandic Prose*, The Edwin Mellen Press, Lewiston, New York – Lampeter, Wales, 2018, 133 s. ISBN 978-1-4955-0652-9

Meld av Else Mundal

Tittelen på denne vesle boka av Anatoly Liberman er meint å gje assosiasjonar til Steblin-Kamanskijs bok *The Saga Mind* (tittelen på den engelskspråklege utgåva frå 1973, russisk tittel *Mir sagi*, 1971). Boka vert innleia med eit forord av Jurij Kusmenko som gjev ein kort presentasjon av forskaren Anatoly Liberman. Liberman skriv sjølv ein introduksjon der han gjer greie for grunnane til å gje ut boka. Han var ein yngre kollega av Steblin-Kamenskij då dei begge arbeidde ved The Academy of Science of the USSR, Leningrad (no St. Petersburg), og han las *Mir sagi* i manuskript i 1970. Liberman har ganske sikkert beundra sin eldre kollega, men han støtta ikkje teoriane hans på vesentlege punkt. Truleg fann han det vanskeleg å opponere mot sin eldre og høgt respekterte kollega som også hadde vore hans rettleiar, formuleringa “I remained in his shade until my emigration to the United States in 1975” (s. 1), kan tyde på det.

Steblyn-Kamanskijs hovudteser, som han la fram i *Mir sagi* og andre arbeid, var at dei som skreiv islendingesogene, ikkje såg på seg sjølve som forfattarar. Han definerte denne typen forfattarskap som “unconscious authorship”. Forfattarskap, dvs. medvite forfattarskap, såg han som ein historisk kategori som først utvikla seg som form. Den skaldiske forma viser døme på tidleg forfattarskap innanfor den norrøne kulturen. “Litterær fiksjon” var også ein kategori menneska i sagatida ikkje kjende. Dette var slik som “forfattarskap” ein historisk kategori som kom først på eit seinare tidspunkt i den kulturelle utviklinga. Steblin-Kamenskij lanserte omgrepet “synkretisk sanning” for den sanning ein finn i sagatekstene.

I *The Saga Mind and the Beginnings of Icelandic Prose*, så vel som i tidlegare arbeid, gjev Liberman den framstillinga at Steblin-Kamenskij var så overtydd om at hans eige syn var det rette, at han forsømte å argumentere godt nok for synet sitt. Han meinte at argumenta hans var så overtydande at å vere grundigare ville vere “like beating a dead horse” (s. 2). Han var difor direkte overraska over den motstand og negative kritikk synet hans møtte. Liberman nemner spesielt kritikken frå Peter Hallberg (s. 1). Men når Liberman gjev den framstillinga at Steblin-Kamenskij

vart møtt med massiv negativ kritikk i Vesten og knapt noko anna, så stemmer dette lite med slik eg hugsar mottakinga av boka hans i Noreg i midten av 1970-åra. Liberman nemner berre den engelske omsetjinga av *Mir sagi*, men i Noreg vart den vesle boka til Steblin-Kamenskij omsett til norsk av Bjarne Fidjestøl i 1975 med tittelen *Islendingesogene og vi*, og i 1973 skreiv Fidjestøl ei begeistra melding av *Mir sagi* i *Maal og Minne*. Han innleiar meldinga med følgjande setning: “Steblyn-Kamenskij’s vesle bok om ‘sagaens verden’ (*Mir sagi*) er eit meisterverk.” I den engelske omsetjinga skreiv ingen ringare enn Peter Foote eit føreord, og Peter Foote var ikkje den som gav ved dørene. Han avsluttar føreordet med: “His book must lead to lively and profitable debate; and our answers to questions like ‘What is a saga, and Why?’ will never be quite the same again.” Frå Peter Footes munn er dette sterk ros. Sjølv sagt hadde både desse forskarane og andre som fann boka inspirerende og tankevekkjande, kritiske spørsmål og innvendingar, men at boka vart møtt med ei totalt avvisande holdning frå forskarar i Vesten, gjev eit feil, i beste fall eit for lite nyansert, bilete, som sitata ovanfor viser.

Medan holdninga i Vesten, etter Libermans syn, var negativ, gjev han det biletet at i Russland vart Steblin-Kamenskij møtt med entusiasme av det store fleirtalet av kollegaer, berre Aron Gurevich kom med spreidde kritiske kommentarar. For unge forskarar i Russland i dag har Steblin-Kamenskij’s idear nærmast status som dogme, slik Liberman ser det.

No har Liberman ikkje stukke under stol i snart 50 år at han stilte seg skeptisk til ein del av synspunkta til Steblin-Kamenskij. Etter at ei andre utgåve av *Mir sagi* vart gjeven ut i Leningrad (no St. Petersburg) i 1984 saman med eit utval av artiklane hans, skreiv Liberman ein lang og grundig meldingsartikkel i *Scandinavica*, vol. 24 (1985), og stiller mange kritiske og skarpsindige spørsmål. I to artiklar i *Journal of Scandinavian Studies* har Liberman også meldingar av arbeid til Steblin-Kamenskij. Den første, i vol. 52 (1980), er ei melding av boka *Historical Poetics*. Dette er ein antologi som inneheld arbeid av Steblin-Kamenskij frå perioden 1943–78, og alle bortsett frå eitt handlar om norrøn dikting. I vol. 53 (1981) melder Liberman Steblin-Kamenskij’s litteraturhistorie, *Old Scandinavian Literature*. Ingen av desse to siste meldingane gjeld *Mir sagi* direkte, men sidan Steblin-Kamenskij argumenterte for dei same teoriane som i *Mir sagi* også i andre arbeid, særleg i fleire av artiklane i antologien frå 1980, viser også desse arbeida på kva punkt Liberman tidlegare hadde uttrykt skepsis mot teoriane til Steblin-Kamenskij. I boka *Word Heath*.

Wortheide. Orðheiði. Essays on Germanic Literature and Usage frå 1994 er dei tre arbeida som er nemnde ovanfor, og eit utval av arbeida til Liberman frå perioden 1972–1992 gjevne ut på nytt. Fleire av dei drøfter teoriane til Steblin-Kamenskij frå ulike synsvinklar.

I *The Saga Mind and the Beginnings of Icelandic Prose* seier Liberman at i dei siste 50 åra har det kome “a stream of excellent articles and books on ‘the saga mind’” (s. 2), men desse er ikkje nemnde i boka. Det hadde vore nyttig med eit kort oversyn over dei viktigaste av slike arbeid, Libermans eigne arbeid inkluderte, om ikkje anna i ein lang fotnote. Og det hadde også vore nyttig å få i det minste eit summarisk oversyn av kva kritikken mot Steblin-Kamenskij har retta seg mot tidlegare.

I innleiinga seier Liberman at han “will examine the concepts underlying Steblin-Kamenskij’s theory, and try to go a step or two further” (s. 3–4). Han gjer det ved systematisk å ta for seg dei sentrale omgrepa i *The Saga Mind (Mir sagi)*. I første kapittel, “Authorship”, tek han for seg omgrepet forfattarskap, i andre kapittel, “Fact and Fiction” drøfter han omgrepa fakta og fiksjon, i tredje kapittel, “The Saga Mind, *Historia, Argumentum* and *Fabula*” er emnet sagaens mentalitet og dei ulike holdningane til sanning som ligg i omgrepa *historia, argumentum* og *fabula*, og i det fjerde kapittelet, som har tittelen “Between Freeprose and Bookprose: Theater”, er sagaens framføringsform det sentrale temaet. Alle kapitla er inndelte i underkapittel, noko som gjer det lett for lesarane å få oversikt over diskusjonen. Til slutt i boka er resultatane av diskusjonane i dei fire føregåande kapitla summerte i kapittelet “Conclusions”.

Eit av Libermans spesialer er etymologi, og diskusjonen av etymologien til og det semantiske innhaldet i dei omgrepa som vert drøfta, står sentralt i Libermans argumentasjon. I desse drøftingane av etymologi og semantikk som kjelde til tydinga av omgrep finst det mange interessante og gode observasjonar. For den faglege diskusjonen hadde det sjølv sagt vore ein fordel om Liberman hadde kasta seg inn i debatten på eit tidspunkt då boka til Steblin-Kamenskij var ny, og såleis kunne ha vore med på å gje retning til den faglege diskusjonen som utgjevinga av *The Saga Mind* skapte. Etter at han flytta til USA, har Liberman kommentert og drøfta teoriane til Steblin-Kamenskij i mange arbeid, og no er spørsmålet kor mykje nytt denne boka inneheld sett i forhold til tidlegare arbeid. Ein kan forstå ynsket om å ta opp dei problema som knyter seg til Steblin-Kamenskij’s teori samla, men det er neppe ein god ide å gjere det utan å ta omsyn til den vitskaplege debatten som har funne stad i det interna-

sjonale forskingsmiljøet. Det er eit problem at Liberman etter 50 år går tilbake til Steblin-Kamenskijs bok og drøfter teoriane hans praktisk talt utan å ta omsyn til publikasjonane til dei mange forskarar som seinare har drøfta teoriane som vart presenterte i *The Saga Mind (Mir sagi)*. Liberman er sjølv klar over problemet med manglande tilvisingar, men grunnen han gjev til dei få referansane og den manglande diskusjonen av andre sitt syn, er at i ei så lita bok var det ikkje plass til dette – og omfanget av boka var del av kontrakten med forlaget.

Boka er lita, og mindre enn dei 133 sidene skulle tilseie, for sidene er små, skrifta stor, og det er god avstand mellom linene. Om det ikkje var mogeleg å få forlaget med på ei bok som gav plass til å setje drøftinga av Steblin-Kamenskijs bok inn i den vitskaplege debatten, så ville det vere nærliggjande å vurdere eit anna format. Kanskje ein artikkel som avgrensa seg til ei drøfting av spørsmål Liberman meiner ikkje har vore diskuterte grundig nok tidlegare, gjerne spørsmål knytte til etymologi og semantisk innhald i dei omgrepa som låg under Steblin-Kamenskijs teori, ville ha vore eit godt alternativ?

Også når det gjeld den forskingshistoriske plasseringa i sagadebatten av Steblin-Kamenskij, og av Liberman sjølv, så vel som den tidsmessige plasseringa av ulike periodar innanfor sagaforskinga, er det noko som ikkje heilt stemmer i denne boka. Liberman ser Theodore M. Andersson som forsvarar av friprosa-teorien (s. 87). Det kan ein med ein viss rett gjere sidan Andersson i boka frå 1964, *The Problem of Icelandic Saga Origins: A Historical Survey*, viste at friprosaistane hadde hatt rett på visse punkt. Men i staden for å sjå Andersson som friprosaist, er det etter mitt syn mykje rettare å sjå han som ein forskar som innleia ein ny fase i sagaforskinga, og parallelt med at denne nye fasen voks fram, vart friprosa- og bokprosasyntet historie. Men i denne boka er friprosa og bokprosa presenterte som to teoriar som står mot kvarandre i dag (s. ii). Andreas Heusler og Knut Liestøl vert presenterte som forkjemparar for friprosa-teorien, som er rett nok, men teorien er mykje eldre. Dette var det gamle synet på sagalitteraturen som Heusler gav merkelappen friprosa i avhandlinga *Die Anfänge der isländischen Saga* (1914). Men det var også Heusler som samstundes lanserte merkelappen bokprosa på eit nytt syn på sagalitteraturen som hadde vakse fram frå slutten av 1800-talet. Opphavsmannen til dette synet var ikkje Sigurður Nordal, som det vert sagt i denne boka (s. ii). Her er kanskje bokprosa forveksla med ei heller eksterem form av bokprosateorien som av og til vert omtalt som fiksjonsteo-

rien, og som vert ført tilbake til Sigurður Nordal og boka hans *Hrafnkatla* frå 1940. Om publiseringa av denne boka i 1940 vert det også sagt at dette “inaugurated the so-called Icelandic school” (s. 38). Sigurður Nordal (1886–1974) var rett nok ein svært sentral forskar i den islandske skulen, men han var knapt nok ferdig med å trø sine barnesko då det forskingsmiljøet som etter kvart vart kalla den islandske skulen, voks fram rundt forskaren Björn Magnússon Ólsen (1850–1919). Det er han som vert rekna som grunnleggjaren av den islandske skulen.

The Saga Mind (*Mir sagi*) førte i si tid til livleg, av og til heftig, vitenskapleg debatt. Jurij Kusmenko gjev i forordet uttrykk for ynsket om at også boka til Liberman vil starte ny debatt. Lat oss håpe at Liberman har klart å provosere – i positiv tyding – forskarar som er opptekne av etymologi og semantikk. Her kan det framleis liggje interessante innfallsvinklar til ei drøfting av gamle spørsmål.

Til slutt må prisen på boka nemnast. Den ville, som boka, ha godt av å verte skoren ned. På forlaget sine eigne nettsider ligg boka ute med prisen 139,95 \$, det vil seie rundt 1260 norske kroner. Dette er ein ganske frisk pris på ei bok på 133 sider, og som helst burde ha kome i artikkelformat. Det er ein pris som er eigna til å skremme bort potensielle kjøparar.

Litteratur

- Andersson, Theodore M. 1964. *The Problem of Icelandic Saga Origins: A Historical Survey*. New Haven: Yale University Press.
- Fidjestøl, Bjarne. 1973. Melding av M.I. Steblin Kamenskij: *Mir sagi. Maal og Minne* 1973 (1–2): 53–59.
- Heusler, Andreas. 1914. *Die Anfänge der isländischen Saga*. Berlin: Königl. Akademie der Wissenschaften.
- Liberman, Anatoly. 1980. Melding av M.I. Steblin-Kamenskij: *Historical Poetics. Journal of Scandinavian Studies* 52/2, 294–200.
- Liberman, Anatoly. 1981. Melding av M.I. Steblin-Kamenskij: *Old Scandinavian Literature. Journal of Scandinavian Studies* 53 (3): 344–350.
- Liberman, Anatoly. 1985. “The Legacy of M.I. Steblin-Kamenskij.” *Scandinavica* 24, 211–219.

- Liberman, Anatoly. 1994. *Word Heath. Worthaide. Orðheiði: Essays on Germanic Literature and Usage*. Episteme dell'Antichità e oltre 1. Roma: Il Calamo.
- Nordal, Sigurður. 1940. *Hrafnkatla* (Studia Islandica 7). Reykjavík: Ísfoldaprentsmiðja.
- Steblin-Kamenskij, M. I. 1973. *The Saga Mind* (omsett av Kenneth H. Ober med føreord av Peter Foote). Odense: Odense University Press.
- Steblin-Kamenskij, M. I. 1975. *Islendingesogene og vi* (omsett av Bjarne Fidjestøl). Oslo: Det Norske Samlaget.

Else Mundal
Universitetet i Bergen
Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium
Postboks 7805
NO-5020 Bergen
e-post: else.mundal@uib.no